

KORONAKRIISI TUNTIOPETTAJAN NÄKÖKULMASTA

Raportti taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön parissa toimivien kuvataideopettajien tilanteesta keväällä 2020

&

Toimenpide-ehdotuksia

Lähtökohdat kyselytutkimukselle

Suomen hallitus julisti maaliskuussa 16.03 poikkeustilan uuden, vaarallisen tartuntataudin suhteen. Valtioneuvosto linjasi tuolloin näin: *”Koulujen, oppilaitosten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön tilat suljetaan ja lähiopetus niissä keskeytetään.[...] Edellä mainitut järjestelyt tulevat voimaan keskiviikkona 18.3.2020”*¹

Tuon määräyksen jälkeen kaikki Suomen oppilaitokset, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, siirtyivät lähiopetuksesta etäopetukseen. Siirtymä oli nopea ja raju, aikaa suuren muutoksen tekemiseen opetusjärjestelyissä oli vain pari päivää. Silti etäopetus onnistui suurelta osin ja sai kiitosta, kuten esimerkiksi Helsingin Sanomien tekemä lukijakysely osoittaa.² Kritiikkiäkin toki opiskelijoilta ja heidän vanhemmiltaan tuli. Suomen lukiolaisten liiton tekemässä kyselyssä ilmeni, että lukiolaiset kokevat etäopiskelun lähiopiskelua kuormittavammaksi, sillä yli puolella lukiolaisista etäopetus oli kasvattanut runsaasti viikottaista työmäärää.³

Mutta miten itse opettajat kokivat etäopetuksen? Ja miltä tämä äkillinen siirtymä heistä tuntui? Näihin kysymyksiin ovat tähän mennessä vastanneet vasta muutamat yksittäiset opettajat, joita media on haastatellut. Nyt tämä kyselytutkimus valottaa laajemmin opettajien näkökulmaa asiaan.

Toinen tässä tutkimuksessa tärkeä näkökulma on koronakriisin vaikutus tuntiopettajien työllisyyteen. Tutkimme sitä, kuinka moni opettaja pystyi jatkamaan opetustaan etäopetuksena sekä sitä, kuinka monen työt loppuivat kokonaan. Kartoitimme myös tulevan syksyn työnäkymiä.

Kolmas näkökulma on opettajien itsensä esiin tuomat toimenpide-ehdotukset muuttuneesta tilanteesta selviämiseen.

¹ https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi

² <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006491730.html>

³ <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006491730.html>

Koronashokki vapaassa sivistystyössä ja taiteen perusopetuksessa

Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvat oppilaitokset ovat koronakevään aikana ottaneet useasti kontaktia mediaan. Ne ovat tuoneet esille poikkeusolosuhteiden aiheuttaman taloudellisen hädän, jonka seurauksena oppilaitoksissa on jouduttu lomauttamaan henkilöstöä ja joita uhkaa siitä huolimatta konkurssi.¹ Muun muassa Helsingin Seudun kesäyliopisto arvioi 09.04, että ”korona voi olla kuolinisku vapaalle sivistystyölle”.²

Oppilaitoksiin, joiden talous perustuu kurssimaksuihin ja valtionosuuksiin, koronashokki iskee lujaa; osin pakollisten ja kustannuksia kasvattavien opetuksen uudelleen järjestelyjen kautta, osin pelon ja epävarmuuden aiheuttaman oppilaskadon takia. Etäopetus, johon keväällä vauhdikkaasti siirryttiin, onnistui pelastamaan monen oppilaitoksen talouden keväällä 2020, koska opiskelijat ymmärsivät poikkeustilanteen aiheuttamat rajoitukset ja olivat halukkaita kokeilemaan etäopetusta.

Mutta mitä syksy 2020 tuo tullessaan? Pystyvätkö oppilaitokset ratkaisemaan ongelmansa yksin? Entä palautuuko oppilaiden luottamus? Vai kaatuvatko oppilaitokset taloudellisiin ongelmiinsa?

Keskellä koko maailmantaloutta riepottelevaa lamaa, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön merkitys voi tuntua vähäiseltä. Ne mielletään usein virkistyspalveluiksi, jonka rahoitusta ja resursseja on helppo karsia. Taiteen perusopetus, joka tuo ammattimaisen kuvataiteen opetuksen lasten ja nuorten lähipiiriin samoin kuin koko maamme kattavat musiikkioppilaitokset, on valitettavan vähän tunnettua usein jopa päättäjien keskuudessa. Vapaan sivistystyön piirissä opetettu kuvataide taas mielletään usein harrastusluontoiseksi, toisin kuin kielten opetus, vaikka ne tapahtuvat samassa oppilaitoksessa³. Tämä arvo-perusteinen kahtiajakoisuus näkyy siinä, miten nämä opetusmuodot on eri kunnissa ja kaupungeissa ryhmitelty. Osassa ne kuuluvat kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluihin, osassa osaksi opetusvirastoa.

¹ <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006487629.html>

² <https://www.kesayliopistohki.fi/korona-voi-olla-kuolinisku-vapaalle-sivistystyolle/>

³ <https://kansalaisopistojenliitto.fi/blog/okm-selvitys-suomen-kielivarannon-tilasta-ja-kehittamistarpeista-julkaistu/>

Tutkimuksen tavoite: lisää osallisuutta päätöksentekoon

Vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen määrärahoista muuttuneessa tilanteessa neuvotellaan Valtioneuvostossa 02.2020. Budjettineuvottelut ovat tavanomaista merkittävämmät, koska nämä opetusmuodot kamppailevat nyt tulevaisuudestaan. Määrärahoja ja resursseja suuntaamalla tehdään selkeitä arvovalintoja. Resursseja suuntaamalla muotoillaan tulevaisuutta ja tuetaan niitä, jotka eivät muutoksesta muuten ehkä selviäisi.

Budjettineuvotteluissa valtion, kuntien ja opetuksenjärjestäjän ääni on vahva. Vapaata sivistystyötä ja taiteen perusopetusta edustavat pitkälti oppilaitoksensa hallintohenkilöt.

Tuntiopettajien ääntä ei sen sijaan juurikaan ole totuttu kuulemaan. He, jotka varsinaisen opetustyön useimmissa oppilaitoksissa tekevät, eivät saa tavoitteitaan näkyville eikä ajatuksiin julki. Esimerkiksi Helsingin Työväenopistossa yli 80 prosenttia työstä tehdään määräaikaisen henkilöstön voimin. Muiden oppilaitosten voimasuhteet myötäilevät pitkälti tätä samaa asetelmaa.

Me, Kuvataideopettajat KUVIS ry:n jäsenet, haluamme tuoda tasapuolisuutta budjettineuvotteluihin, joissa päätetään pitkälti kahden merkittävän opetusmuodon tulevaisuudesta. Tekemämme kyselyn perusteella, voimme sanoa, että opettajien kokemuksista kantautuu vahva viesti. Opettajat ovat kyenneet poikkeustilanteen niin vaatiessa ratkomaan ongelmia, oppimaan uutta ja kantamaan eteenpäin oppilaitoksia ja opetusta. Heillä on pääomaa, jota voi edelleen kehittää.

Lukekaa heidän kokemuksiaan ja kuunnelkaa heidän ratkaisuehdotuksiaan!

KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselylomakkeen jakokanavat ja vastausaika

Kyselytutkimus toteutettiin varsin nopealla aikataululla eikä siinä olevia kysymyksiä testattu edeltä käsin kokeiluryhmässä. Kun Kuvataideopettaja Kuvis ry:n hallitus oli hyväksynyt ajatuksen siitä, että kyselytutkimus tehdään, kaavake jaettiin kaikille järjestön jäsenille vapun jälkeen 04.05. Vastausaika osallistujille annettiin toukokuun puoliväliin eli 15.05 saakka.

Kyselytutkimus julkaistiin myös Kuvataideopettajien omalla FB-verkkosivulla ja ”Kuvista” FB-verkkosivulla, jolla on yli 5000 jäsentä. Tämän lisäksi hallituksen jäsenet jakoivat kyselylomaketta työpaikoillaan ja omissa verkostoissaan. Myös AKOL julkaisi kyselytutkimuksen omalla FB-sivullaan kyselytutkimuksen loppuvaiheessa.

Kyselytutkimukseen vastanneet

Kyselytutkimus oli suunnattu vapaan sivistystyön tai taiteen perusopetuksen parissa työskenteleville tuntiopettajille. Siihen vastasi vaaditussa määräajassa 53 osanottajaa. Saaduista tiedoista ilmeni, että moni osanottajista työskentelee useammassa kuin yhdessä oppilaitoksessa ja eri opetusmuotojen piirissä samanaikaisesti. Osa vastaajista työskentelee siis peruskoulussa sekä taiteen perusopetuksessa/vapaassa sivistystyössä. Yleisin valinta tutkimuksen perusteella on työskennellä rinnakkain taiteen perusopetuksessa sekä vapaan sivistystyön piirissä.

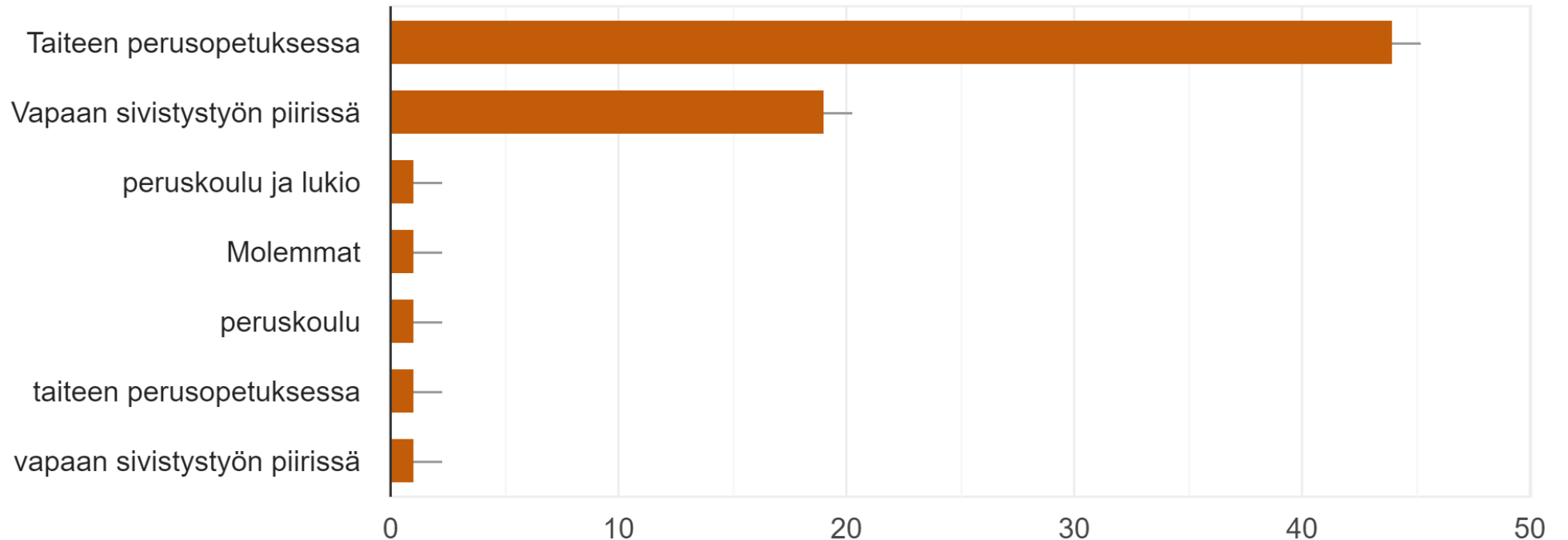
Kyselytutkimuksen otantaa ei voi luotettavasti laatia. Se johtuu siitä, että kuvataideopettajien määrä Suomessa on kartoittamaton. Sitä eivät tiedä tarkasti OPM eivätkä alalle valmistavat oppilaitokset. Kuvataideopettajat Ry:n jäsenistöstä 103 on itse ilmoittanut työskentelevänsä vapaan sivistystyön/taiteen perusopetuksen piirissä. Viimeisin vuonna 2019 tehty opettajatutkimus ei myöskään tuo lisävaloa asiaan. Sen vastausprosentti oli liian alhainen: vapaan sivistystyön osalta 48 % ja taiteen perusopetuksen osalta 28%.

Vuoden 2019 opettajatutkimukseen vastanneista vapaan sivistystyön opettajista 66 ilmoitti opettavansa pääasiallisesti kuvataidetta. Heistä kelpoisia opettajia oli 91%. Taiteen perusopetuksen osalta vuoden 2019 opettajatutkimukseen vastanneita oli 120 ja heistä kelpoisia opettajia oli 95%.

Tässä kyselytutkimuksessa ei kysytty lisätietoja kelpoisuudesta eikä muustakaan. Moni tutkimukseen osallistuja antoi kuitenkin yhteystiedokseen työsähköpostinsa. Näiden osoitetietojen perusteella on pääteltävissä, että tutkimukseen vastattiin ympäri Suomen.

1. Opetan...

53 vastausta

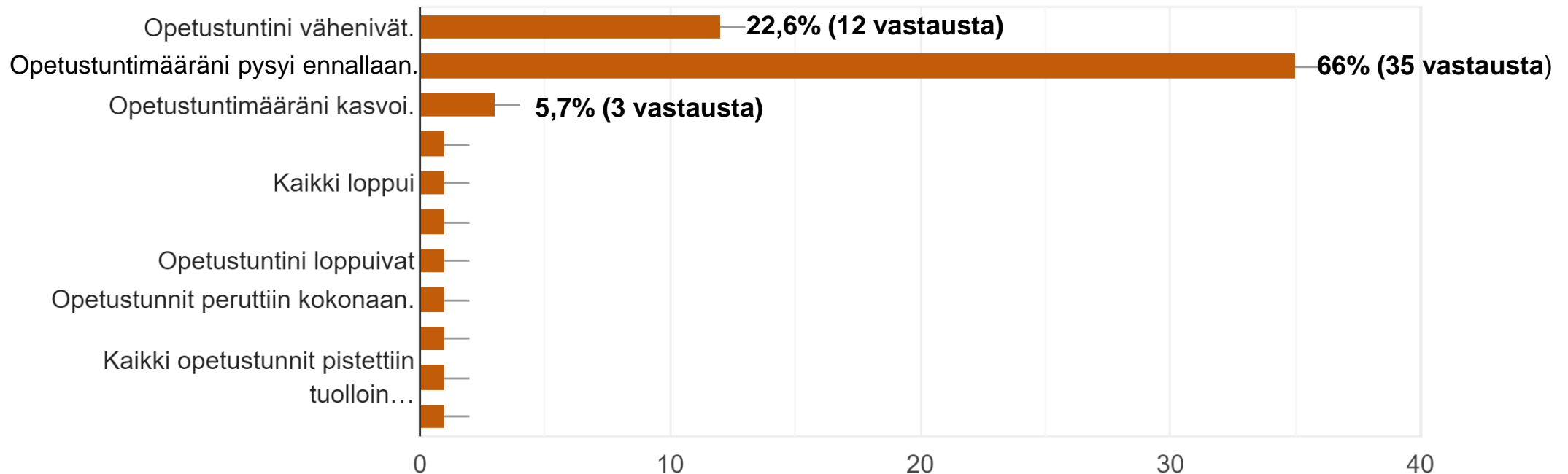
Koronashokin vaikutus tuntiopettajien työtilanteeseen

Hallituksen päätös siirtyä lähiopetuksesta etäopetukseen vaikutti nopeasti tuntiopettajien työllisyystilanteeseen. Osa opistoista lopetti saman tien tuntiopettajien voimin pidetyn opetuksen. Tällaisia opistoja olivat mm. Wellamo-opisto Lahdessa ja Kaarinan kansalaisopisto.¹

Tämä tilanne näkyi myös tutkimuksessamme. Yli viidesosa vastanneista eli 22,6 % ilmoitti, että opetustunnit vähenivät. Tässä joukossa on niitä, joilta työt loppuivat kokonaan ja jotka lomautettiin saman tien, sekä niitä, joilta peruttiin lyhyt-, viikonloppu- ja kesäkurssersseja, vaikka varsinainen opetus jatkuikin etäopetuksena. Opetusmäärä kasvoi sen sijaan 5,7 prosentilla vastanneista.

2. Kun lähiopetuksen keskeytys astui voimaan 16.03, miten se vaikutti opetustuntiesi määrään?

53 vastausta

¹ https://www.kaarina.fi/tiedotteet_media/kaikki_tiedotteet/kansalaisopisto/fi_FI/Korona_tiedote_kansalaisopisto/
<https://opistopalvelut.fi/wellamo-opisto/index.php>

Miten opettajat kommentoivat työtilanteensa muutosta

Peräti yhdeksän vastaajaa koki tärkeäksi vastata tyhjentävämmin kysymykseen kaksi. He kertoivat, kuinka opetustyö loppui kertaheitolla:

- Opetustuntini loppuivat.
- Opetustunnit peruttiin kokonaan.
- Kaikki opetustunnit pistettiin tuolloin määrittelemättömälle tauolle.
- Lomautus/työttömyys
- Kaikki loppui.

Osa halusi kertoa, mikä osa työstä oli vähentynyt tai loppunut kokonaan:

- Lyhytkurssit, jotka eivät olleet alkaneet, peruttiin.
- Minulta peruuntui kevään viikonloppukurssit sekä erilaiset kaupungin työryhmät, jotka ovat hyvä lisäosa tuloihini. Muu viikoittainen lukujärjestyksen mukainen opetus jatkui etäopetuksena.

Osa kommentoi työmäärän kasvua, joka näkyi arjessa palkattoman suunnittelutyön lisääntymisenä:

- Opetustunnit pysyivät samoina, mutta työhön (valmisteluihin, yhteydenpitoon ym.) kuluu todella paljon enemmän aikaa kuin ennen.
- Työmäärä lisääntyi selkeästi.
- Työmäärä lisääntyi selkeästi, opetustunnit [pysyivät] samoina.

Kuinka moni opettajista pystyi siirtymään etäopetuksen pariin?

Ne tuntiopettajista, jotka pystyivät jatkamaan työtään, siirtyivät lähiopettajista etäopettajiksi. Opettajien vastauksissa on merkillä pantava se seikka, että työtään jatkamaan pystyneiden ja etäopetukseen siirtyneiden prosenttiosuudet eivät vastaa toisiaan.

Vaikuttaa siis siltä, että työmääränsä vähentymisestä on kärsinyt suurempi joukko opettajia kuin edellinen kaavio antaa yksiselitteisesti ymmärtää. Tätä tulkintaa tukee myös se seikka, että viisi vastaajaa ilmoitti, ettei voinut soveltaa etäopetusta työhönsä.

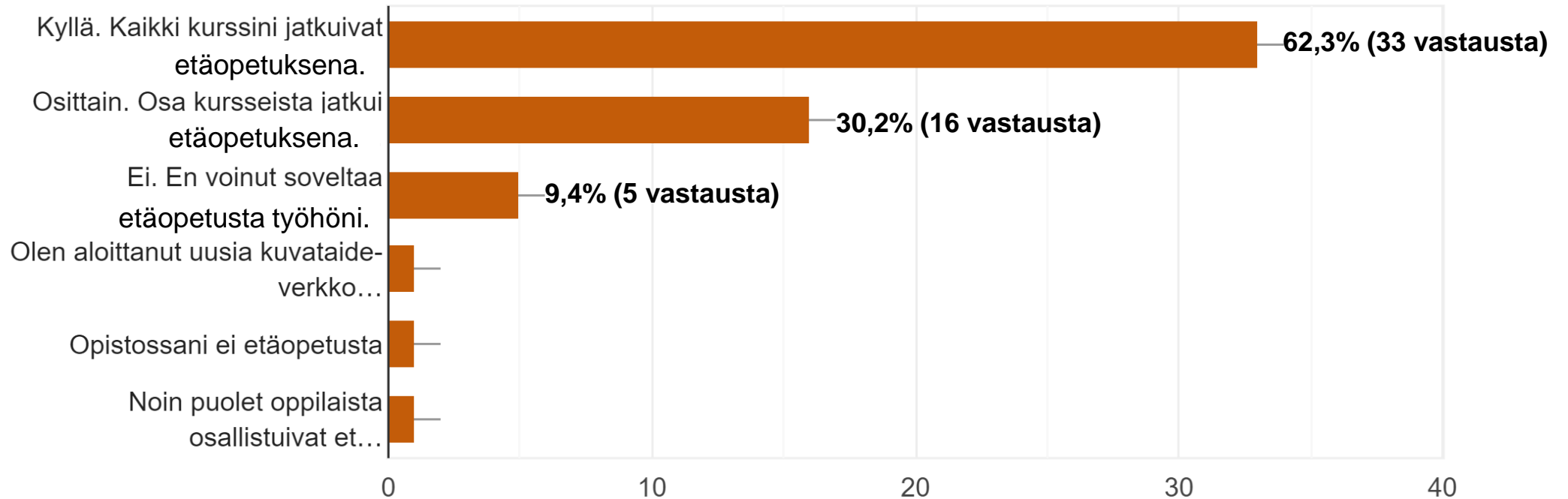

Myös kysymykseen kolme oli haluttu vastaa tyhjentävämmin. Kolme henkilöä viittasi kokemuksiinsa näin:

- Opistossa ei etäopetusta.
- Noin puolet oppilaistani osallistuivat etäopetukseen, vaikka sitä kaikille tarjottiin.
- Olen aloittanut uusia kuvataide-verkkokursseja.

3. Pystyitkö jatkamaan jo aloittamiesi kursseja etäopetuksena?

53 vastausta

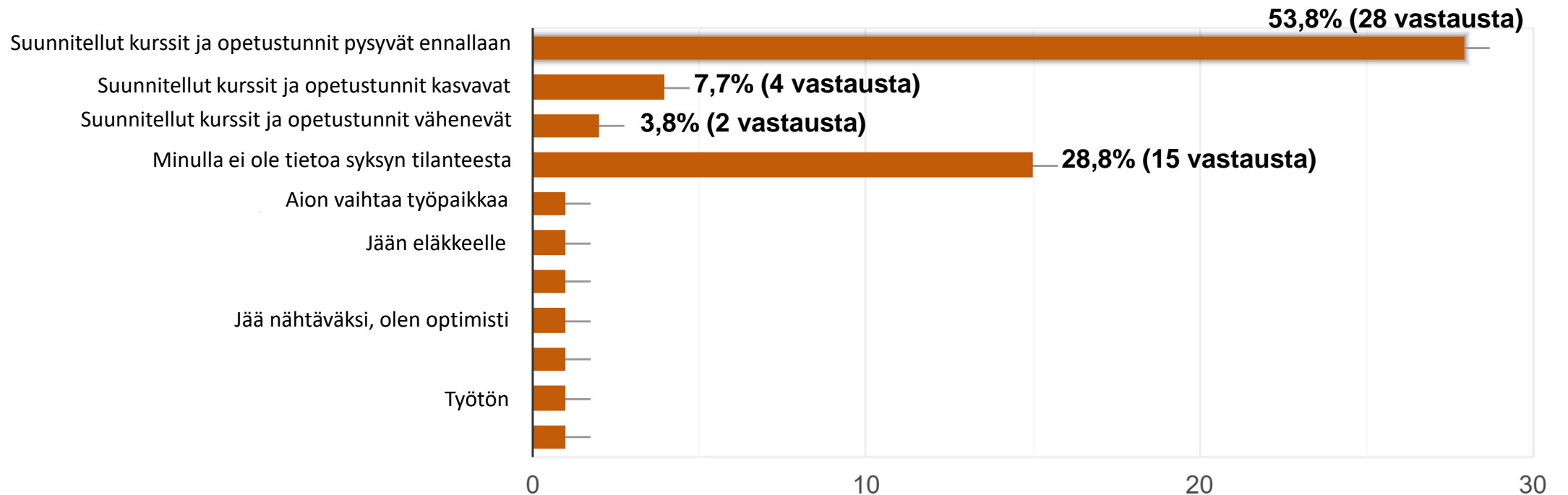
Koronashokin välillinen vaikutus tuntiopettajien työtilanteeseen

Määräaikaisen tuntiopettajan työtilanne vaihtelee lukukausittain sen mukaan, kuinka paljon hänen kursseilleen tulee opiskelijoita. Osa oppilaitoksista tekee seuraavan syksyn kurssisuunnitelmat yhdessä tuntiopettajien kanssa etukäteen keväällä. Tämä luonnollisestikin lisää tuntiopettajien elämönhallinnan mahdollisuuksia, koska suurissa ja laajan oppilasmäärän saavuttavissa oppilaitoksissa suunniteltu kurssi useimmiten myös toteutuu. Mitä pienemmästä oppilaitoksesta on kyse, sen epävarmemmaksi tuntiopettajan työllistyminen muuttuu. Tämä tilanne vaatii riskinsietokykyä, jota koronapandemia koettelee entistäkin enemmän.

Kyselytutkimuksessa lähdimme kartoittamaan tuntiopettajien työllisyysnäkömiä kysymällä siitä, mitä he ovat sopineet tulevalle syksylle 2020 oppilaitoksensa kanssa.

7. Työtilanteesi syksyllä 2020 tämänhetkisten TIETOJEN mukaan

52 vastausta

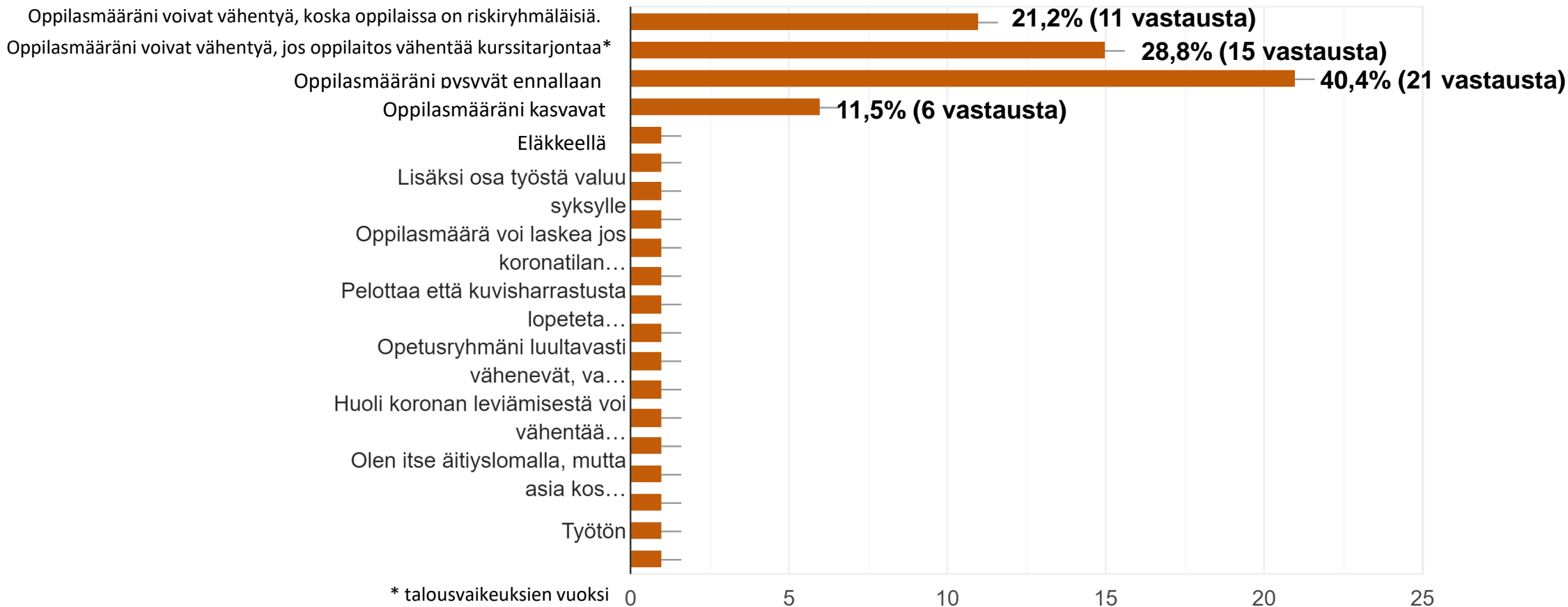

Kuten edellisen sivun kaaviosta on nähtävissä, että liki kolmasosalla opettajista ei ole tietoa tulevan syksyn työtilanteesta. Koska useimpien tuntiohjaajien määräaikaisten työ sopimukset loppuvat keväällä, tämä on myös se joukko, joka "kesätyöttömyys" uhkaa syksyllä pitkittyä.

Objektiivinen tilanne ei ole kuitenkaan ainoa mittari, jolla työllisyysnäkymiä kannattaa kartoittaa. Opettajien oma arvio siitä, mitä tulevaisuus tuon tullessaan, kertoo heidän odotuksistaan. Nämä odotukset perustuvat varsin usein kokemukseräiseen tietoon oman alan työmarkkinoista. Kaavio kysymyksen kahdeksan vastauksista löytyy alta.

8. Millaiseksi ARVIOIT työtilanteesi syksyllä 2020?

52 vastausta

Sekä kysymys seitsemän että kahdeksan olivat kirvoittaneet opettajilta runsain mitoin kommentteja. Opettajien odotushorisontissa näkyi selkeästi kolme eri ryhmää: levolliset, huolestuneet sekä vihastuneet.

Rauhallisin mielin tulevaisuutensa suhtautuivat seuraavat opettajat:

- Olen viranhaltijaopettaja ja jos opetus ei jatku syksyllä, teen virkaani liittyvää muuta työtä.
- Jään eläkkeelle.
- Lukujärjestys on tehty, mutta jos uusia oppilaita ei tule tarpeeksi, kaikkia ryhmiä ei perusteta.
- Jään äitiyslomalle kesällä, mutta olen tällä hetkellä siinä käsityksessä, että kouluumme on jatkoilmoittautunut hyvä määrä oppilaita. Määrä voi silti hieman laskea.
- Jää nähtäväksi, olen optimisti.

Joillekuille koronakevään lomautukset ja puuttuva työnantajan tuki olivat se ”viimeinen kirsikka kakun päällä”:

- Aion vaihtaa työpaikkaa.
- Vähensin itse tuntejani varotoimena, sillä peruuntuvista kursseista ei saa palkkaa. Etsin muuta työtä.

Useampikin vastaajista pohdiskeli sitä, kuinka kuvataideharrastuksen käy tulevaisuudessa:

- Pelottaa, että kuvisharrastusta lopetetaan, eivätkä uudet oppilaat uskalla aloittaa harrastusta.
- Jos oppilas toteaaakin nyt, ettei tämä ole hänen lajinsa, niin hän jää kelkasta, joten oppilasmäärä voi vähentyä.
- Oppilasmäärät voivat vähentyä perheiden heikentyneen taloustilanteen vuoksi.
- Jos opetusta joutuu järjestämään etänä, oppilaat vähenevät.
- Opetusryhmäni luultavasti vähenevät, vaikka oppilaat eivät kuulukaan riskiryhmiin.
- Huoli koronan leviämisestä voi vähentää oppilaspaikkojen määrää ja näin ollen myös työn määrää.
- En osaa vastata. Osa varmasti lopettaa, jos opetus jatkuu etänä lukukausimaksun pysyessä ennallaan.
- Oppilasmäärä voi laskea, jos koronatilanteen takia uudelle lukukaudelle tulee vähemmän ilmoittautumisia.

Osa ilmensi huolensa selkeiden faktojen valossa:

- En tiedä vielä uusitaanko sopimustani, määräaikainen.
- Olen määräaikaisessa työsuhteessa työsuhteessa enkä tiedä omasta tilanteestani syksyllä, en myöskään oppilaitoksen.
- Työtön
- Lisäksi osa työstä valuu syksyille
- Syksyn oppilasmäärät on arvoitus.

Opettajien kokemuksia etäopetuksesta

Yhtenä tämän kyselytutkimuksen tavoitteista oli kartoittaa opettajien kokemuksia etäopetuksesta. Aihe itsessään vaatisi oman, erillisen tutkimuksensa. Siksi päädyimme rajaamaan kyselymme ulkopuolelle opetuksessa käytetyt etäopetusalustat, niiden etu- ja haittapuolet, tehtyjen opetuskokeilujen määrän ja erityispiirteet. Kyselyssä keskityttiin opettajien omiin kokemuksiin, joita ankkuroimaan oli luotu karkeahko positiivisten ja negatiivisten luonnehdintojen kenttä. Siinä opettajilla oli valittavanaan neljä eri vaihtoehtoa kuvauksena etäopetuksesta. Ne olivat ”innostavaa ja kehittävää”, ”uusia pedagogisia mahdollisuuksia avaavaa”, ”aikaa vaativaa ja työntäyteistä” sekä ”teknologiapainotteista sekä resursseja ja rahaa vaativaa”.

Saaduista vastauksista ilmenee, että akselilla positiivinen-negatiivinen opettajien suhtautuminen kallistui jonkin verran positiivisuuden suuntaan. Etäopetuksen koki innostavana ja kehittävänä 53,1 % vastaajista. Uusia pedagogisia mahdollisuuksia avaavana sen koki valtaosa eli 71,4%.

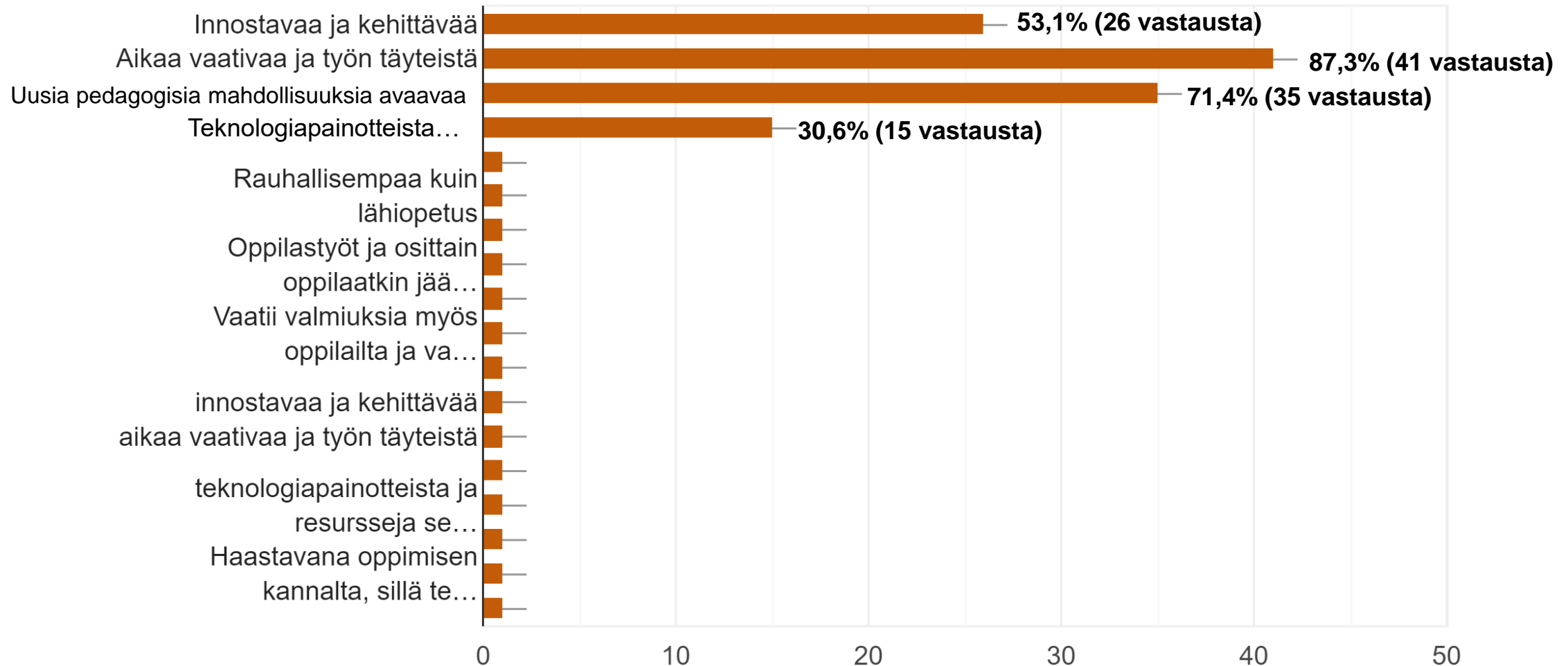
Mutta etäopetuksen suunnitteluun käytettävä aika ja sen vaatima työmäärä kallistivat vaakaa raskaasti negatiivisuuden puolelle, koska peräti 83,7 % vastaajista koki etäopetuksen aikaa vaativana ja työn täyteisenä. Koska prosenttiluvut osuvat päällekkäin, on ilmeistä, että valtaosa niistäkin, jotka kokivat etäopetuksen innostavana ja uusia mahdollisuuksia avaavana, eivät välttyneet työmäärän lisääntymiseltä.

Etäopetuksen haittapuoliin olimme haarukoineet myös vaihtoehdon ”teknologiapainotteista sekä resursseja ja rahaa vaativaa”. Tämän ajatuksen allekirjoitti 30,6 % vastaajista.

Kaavio, josta opettajien vastaukset löytyvät sekä määrällisesti että prosenttilukuina, löytyy seuraavalta sivulta.

4. Jos jatkoit opetusta etäopetuksena, vastaa seuraavaan kysymykseen. Millaisena koit/koet etäopetuksen? Huomaa, että voit valita vastausvaihtoehdon ja täydentää vastaustasi vapaassa kentässä.

49 vastausta

Etäopetus aiheena kiinnosti selvästi paljon kyselyyn osallistuneita opettajia, sillä tämä kysymys oli innoittanut vastaajia laatimaan runsaasti tyhjentävämpiä vastauksia. Niitä kertyi 12 kappaletta. Vastauksissa haluttiin kuvailla omaa kokemusta ja määritellä sen eri puolia valmiina annettuja vastausvaihtoehtoja laajemmin.

Etäopetuksen haittapuolia kuvailtiin opettajien sanoin näin:

- Teknisiä haasteita oli todella paljon.
- Vaatii valmiuksia myös oppilailta ja vanhemmilta. Ei tavoita kaikkia.
- Fyysisen läsnäolon puuttuminen heikensi oppilaiden oppimista.
- Haastavana oppimisen kannalta, sillä tehtäviä töitä tuli helpottaa. Puolet lapsista ja neljäsosa lapsista ei tullut etäopetuksen piiriin.
- Oppilastyöt ja osittain oppilaatkin jäivät hieman etäisiksi. Osa ei juurikaan puhu.
- Jos opetusta joutuu järjestämään etänä, oppilaat vähenevät.

Lyhyiden kommenttien lisäksi pari vastaajaa yksilöi seikkaperäisesti etäopetukseen liittyvät ongelmat:

- Teknologian ja ohjelmien käyttö ei ollut minulle ongelma, sillä hyödynnän tietotekniikkaa osana opetusta muutenkin. Itse välineet etäopetusta varten tuli olla itsellä tai ne tuli itse hankkia. Ohjeistus etäopetuksen toteuttamiseen oli hyvin olematon. Epätietoisuus oman tekemisen riittävydestä aiheutti henkistä kuormitusta. Kevään opetuksen suunnittelu niin, että lähtökohtana on vain koulupenaalin sisältö, kuormitti niin työmäärällä (innostavien tehtävien suunnittelu kun käytössä on rajatut työvälineet) kuin myös henkisesti (en pysty tarjoamaan yhtä laadukasta/monipuolista opetusta kuin lähiopetuksessa).
- Erittäin ikävää verrattuna lähiopetukseen. Meille ei tarjottu työnantajan puolesta työhön sopivia toimivia ohjelmistoja, joten yhteys oppilaisiin on ollut monella tavalla heikko. Olen joutunut itse etsimään sopivia ohjelmistoja ja opettelemaan niiden käyttöä, mihin on mennyt hurjan paljon (palkatonta) aikaa. Päädyin myös maksamaan erään ohjelmiston käytöstä itse, jotta pystyin jatkamaan kurssini mielekkäällä tavalla loppuun.

Etäopetuksen positiivisia puolia haluttiin kuvailla yhtä lailla annettuja vastausvaihtoehtoja laajemmin:

- Oli kiinnostavaa nähdä kuinka moni oppilas lähti mukaan tähän opetusmuotoon.
- Rauhallisempaa kuin lähiopetus.
- Aikaa säästy matkustamisessa ja oli huojentavaa, kun ei ollut valvontoja.
- Etäopetuksesta kokemuksena: olisi hyvä oppia myös tavallisessa kuvataidekasvatuksessa opetussisältöjen yhteistä rakentamista ja jakamista. Se nostaisi taidekasvatuksen tasoa ja vähentäisi opettajien kuormittumista.

Etäopetuksen esteet

Saimme 11 vastausta kysymykseen:” Jos et voinut jatkaa opetustasi etäopetuksena, miksi se ei ollut mahdollista?”

Etäopetuksen esteet jakaantuivat kolmeen luokkaan. Ensimmäinen oli oppilaitoksesta johtuva; etäopetus ei ollut mahdollista, koska kurssit peruttiin tai ne siirryttiin myöhäisempään ajankohtaan. Opettajat kuvailivat tilanteita näin:

- Lyhytkurssit jotka eivät olleet alkaneet, peruttiin.
- Toisessa paikassa opetus loppui kokonaan ja toisessa tunnit pidetään myöhempänä ajankohtana.
- Opisto/kunta päätti keskeyttää opiston opetuksen lukukauden loppuun asti.
- Osa kurseistani ei ollut ehtinyt alkaa ennen karanteenin alkamista, joten ne peruttiin kokonaan, eikä etäopetukseen annettu mahdollisuutta.
- Kesäkurssit peruuntui tai siirrettiin.
- Toisessa paikassa opetus loppui kokonaan, toisessa tunnit pidetään myöhempänä ajankohtana.

Toinen syy johtui puuttuvista opetuksen tukipalveluista:

- Opetan kuvista kehitysvammaisille. He eristäytyivät ja olisivat tarvinneet avustajia joka tapauksessa tarvikkeissa, digiyhteyksissä jne.

Kolmas syy johtui kuvataiteen opetuksessa tarvittavien materiaalien käytöstä. Joko niitä ei ollut oppilailta tai opettajalla itsellään tai työvaiheet vaativat välttämätöntä läsnäoloa. Näin opettajat kertoivat asiasta:

- Kauden vaihe: opiskelijoiden prosessit ja välineet olivat opistolla.
- Osittain etäopetus loppui oppilaiden omien työvälineiden ja materiaalien puutteen vuoksi. Toisaalta myös osittaisen lomautuksen vuoksi.
- Keramiikkakurssilla jäljellä oli lasitusosuus, jonka toteuttaminen etänä oli mahdotonta. Osittain "jatkaa opetusta" tarkoittaa normaalisti minulle irtosijaisuuksia, joita teen aika paljon. Nyt niitä ei tietenkään ollut.

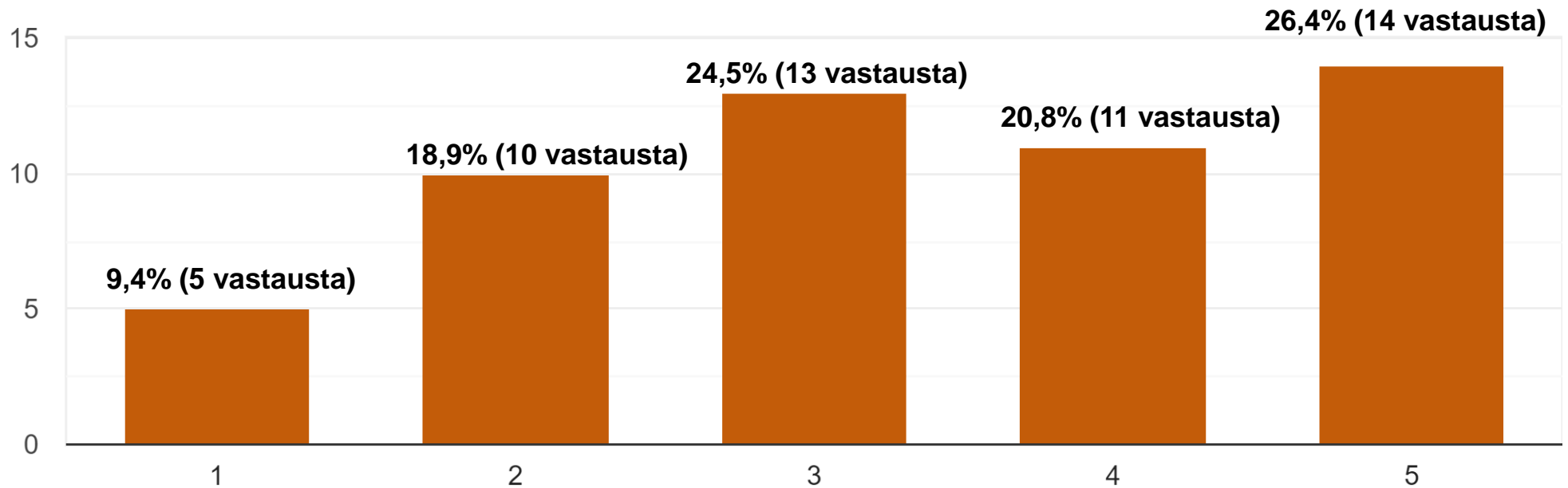

Millaista tukea opettajat kokivat saaneensa työnantajaltaan koronatilanteessa

Kysymyslomakkeen kuudes kysymys oli tarkoitettu kartoittamaan sitä, miten opettajat kokivat työnantajan roolin poikkeusolojen aikana. Vastauksia tähän kysymykseen sai vapaamuotoisten vastausten lisäksi antaa asteikolla yhdestä viiteen. Numeron yksi kohdalle tarjosimme arvon ”tiedottaminen puutteellista ja ristiriitaista tai sitä ei ole ollut ollenkaan”. Numero viiden kohdalle tarjosimme arvon ”Minut on pidetty ajan tasalla työhöni vaikuttavista muutoksista ja olen saanut opastusta etäopetusvälineiden käyttöön”. Muut arvot sijoittuvat siis asteikolla näiden kahden väliin.

6. Miten työnantajasi on informoinut sinua etäopetusmahdollisuuksista ja koronatilanteen vaikutuksista työhösi?

53 vastausta

Kuten edellisellä sivulla olevasta kaaviosta voi todeta, peräti neljäsosa opettajista oli saanut erinomaista tukea työnsä poikkeuksellisessa tilanteessa. Sen sijaan vajaa kymmenen prosenttia koki, että työnantajan panostus oli huonoin mahdollinen. Tämä lukumäärä vastaa niiden opettajien määrää, joiden työt loppuivat kokonaan koronashokkiin. Ääripäiden välissä olevat numeroarvot 2-4 osoittavat, että etätöinä työtään jatkaneista opettajista suurempi osa koki työnantajansa panostuksen positiivisena kuin negatiivisena.

Silti keskiarvon alapuolelle sijoittui työnsä menettäneiden lisäksi 18,9 % vastaajista. Tämä kertonee osaltaan siitä, että oppilaitosten toimintavalmiudet poikkeusolosuhteissa ovat vaihdelleet huomattavasti. Osa oppilaitoksista on osannut ottaa tilanteesta ”täyden kopin”, kun taas osa on ”viskannut työntekijänsä oman onnensa nojaan”.

Opettajien vapaamuotoiset vastaukset tukevat tätä tulkintaa. ”Heitteille jätetyt” kuvaavat kokemuksiaan näin:

- Työnantajalta ei tukea etäopetuksen järjestämiseen, vain kysymys: "Kuinka aiot etäopetuksen järjestää?" "Pallo" oli itsellä.
- Miltei kaikki on pitänyt "keksiä" itse ja kokeillen eri toteutustapoja.
- Työnantaja tarjosi käyttöön vain yhtä ohjelmistovaihtoehtoa, jonka totesin heti omaan opetukseeni toimimattomaksi. Mitään muita ohjelmistoja ei työnantajan puolelta ollut mahdollista saada eikä myöskään tukea niiden etsimiseen tai käyttöön.
- Hyvin itsenäisesti oli ryhdyttävä toimiin.
- Opiston toiminta oli tosi hidasta ja pyydettiin ilmoittautumaan työkkäriin, vasta 2 viikon päästä alettiin puhua etäopetusmahdollisuudesta. Tpo oli pakko aloittaa ja käytännössä osa opettaa edelleen, vaikka työsopimus loppui ajat sitten.

Koska moni tuntiopettaja opettaa useammassa oppilaitoksessa, he kykenivät vertailemaan kokemuksiaan eri paikoissa. Osassa työnantajan tukipalvelut toimivat, osassa ei:

- Tietoa on ollut paljon, mutta se on ollut ristiriitaista ja ennakoimatonta, ja sellaista, ettei tiedä, mikä siitä koskee itseä. Opetan kahdessa kuvataidekoulussa ja toisessa tiedotus oli hyvää ja opettajien tilanteen hyvin huomioivaa. Toisessa tiedotus on lämmennyt kevään edetessä hahmottamaan tuntiopettajatkin ihmisen kaltaisina. Toki tässä tilanteessa ristiriitaisuus on ymmärrettävää.
- Osalla työnantajista ei ole alustaa etäopetukseen.

Kun työnantajan antama tuki on ollut vaillinaista, opettajien keskinäinen kollegiaalisuus on tullut avuksi:

- Itse olemme saaneet ja keksineet käyttää niitä välineitä mitkä tuntuu omimmilta. Keskustelua ja jakamista kollegoiden kanssa on käyty toimivista käytänteistä, tehtävistä ja atk:sta viikoittain. Rehtori on edelleen aika pihalla mitä merkitystä ja kuinka tärkeää on noudattaa sitä, että kontaktit pitäisi minimoida.
- Sain kollegoilta apua, tukea ja hyviä neuvoja Zoom -ominaisuuksista.

Osa opettajista oli saanut koulutusta etäopetukseen sekä tutor-palvelua oppilaitoksestaan:

- Tutorit ja jo aiemmin koulutukset.
- Olen saanut paljon teknisiä tukea ja vapauden suunnitella etäopiskelukursseja ja tunteja.

Melko tyypillistä nopealle muutokselle lienee se, että ohjeistus ja tiedotus on ollut ristiriitaista ja puutteellista. Vasta ajan saatossa hyvät käytänteet ovat vakiintuneet.

- Ajan myötä on selvinnyt miten kannattaa tehdä, mutta heti ei 16.3. näin ei ollut. En tehnyt asioita väärin mutta nyt (5.5) luultavasti paremmin. Ei alussa tullut rehtoreilta selkeitä ohjeita.
- Tiedotuksia on tullut melko tiheästi, mutta ristiriitaisia ja toisensa kumoavia tiedotteita ja ohjeita. Osittain myös tiedon välitys on katkennut väärinkäsitysten vuoksi.
- Pienellä viiveellä lähdettiin etäopetukseen.
- Ohjeistus on ollut melko niukkaa. Päätös oli että etäopetusta järjestetään mutta opettajat ovat pitkälti saaneet itse ratkaista miten sen tekevät, koska vaatimusta esim. Meet -tunneista ei ollut. Työn tulevaisuudesta ja lomautuksista ei ole puhuttu lainkaan.

Opettajien kehitysehdotuksia ja terveisiä Valtioneuvostolle

Kysymyslomakkeen viimeinen kenttä oli vapaamuotoinen. Siinä opettajia pyydettiin lähettämään terveisensä hallitukselle kesäkuun budjettineuvotteluihin. Tarjoukseen tarttui 23 vastaajaa eli vajaa puolet kyselyyn osallistuneista. Vastauksista on eroteltavissa selkeitä ja suoria toimintaehdotuksia hallitukselle:

1. Taloudellista tukea taideopetuksen jatkamiseen perheille tai mahdollisuuteen alentaa kurssimaksuja.
2. Lisää määrärahoja tahoille, jotka kouluttavat opettajia uudistuvan ja kehittyvän tietoteknologian käyttöön.
3. Oppilaitoksille voisi korvamerkitä rahaa sopivien etäopetusohjelmistojen käyttöönottoon, jotta oikeasti toimivien ohjelmistojen käyttömahdollisuus ei jäisi rahasta kiinni. Etäopetusohjelmistojen käyttökoulutusta voisi myös tukea siten, että koulutukseen osallistumisesta saisi palkkaa.
4. Vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opettajat tarvitsevat myös asianmukaiset opetusvälineet etätyöskentelyyn. Suurin osa on käyttänyt omia välineitään (tietokoneita, puhelimia jne.) Miksi oletetaan, että opettajat käyttävät omia välineitään, kun ei muutkaan julkisen tai kaupunkien työntekijät käytä? Lisäksi koulutusta digiosaamiseen ("retuperällä"), koska esim. taito- ja taideaineet on mielletty vain lähiopetukseen sopiviksi.
5. Rahoitus: työkalujen ja materiaalien peruspaketti voitaisiin antaa opiskelijoille, joiden on oltava kotonaan. Seuraava kerta kun järjestetään etäopetusta pitäisi jakaa oppilaille "peruskuvispaketti": paperia ja kyniä jne.
6. Suurin huoleni on + 70 vuotiaat. He ovat olleet huolestuneita, turhautuneita ja itkuisia etäopetustunneilla. Ikäihmisten etäopetustaidot ja laitteet tulisi välittömästi turvata. Uusien ja ajantasaisten läppäreiden hankinta on monelle + 70 -vuotiaalle eläkeläisille liian kallis, voiko tätä jotenkin tukea? Myös suorat etäohjaukset vanhusten kotikoneille pitäisi pystyä tekemään ammattilaisten avulla. Saamme kyllä oppilaat mahdolliseen etäopetukseen, jos heidän laitteensa ja valmiudet käyttää helppoja ohjelmia saadaan toimimaan. Lisäisin esimerkiksi ikäihmisille suunnattuja etäopetuskursseja heti syksyn alkuun. Tämä olisi heidän henkisen hyvinvointinsa kannalta todella tärkeää.
7. Haluaisin, että OPM käynnistäisi valtakunnallisen etäopetushankkeen, jossa nyt työttömyysuhan alla olevat tuntiopettajat voisivat tarjota etäopetusta valtakunnallisesti. Etäopetustaidot on nyt koronakevään aikana hankittu ja tosi paikan tullen testattu. Vapaasta sivistystyöstä löytyy paljon erikoisalojen osaamista (mediataidot, koodaus, pelillistäminen ym.), jotka voisi jakaa etäopetuksen keinon valtakunnallisesti. Tämä olisi hyvä keino vastata kriisiin ilman tuntuvaa lisärahoitusta. Samalla opetusta kehitettäisiin myös aidosti.
8. Mielestäni oppilaitoksille tulisi myöntää lisätukia esimerkiksi kevään tuntien korvaamiseen syksyllä tai uusien etämenetelmien kehittämiseen tulevaisuuden varalle.

Opettajat olivat tehneet huomioita myös siitä, missä kohdin muualla asioita voisi parantaa:

- Koulujen rahoitus riippuen kuntien taloudesta on liian eriarvoistavaa. Tästä johtuen esimerkiksi tietokoneita ei ollut kaikille oppilaille Suomessa tasapuolisesti käytössä etäopetuksen aikaan.
- Etäopetuksesta kokemuksena: olisi hyvä oppia myös tavallisessa kuvataidekasvatuksessa opetussisältöjen yhteistä rakentamista ja jakamista. Se nostaisi taidekasvatuksen tasoa ja vähentäisi opettajien kuormittumista.

Tuntiopettajan huonompi asema suhteessa virkasuhteiseen tuli esille monessa kommentissa ja siihen toivottiin parannusta:

- Opettajista iso osa määräaikaisissa työsuhteissa ja kesän muissa töissä tai työttömänä joka vuosi jopa kymmenien vuosien ajan.
- Tuntiopettajat ansaitsisivat työnantajan maksamaa koulutusta. Määräaikaisuudet ovat kielletty, jos työ on jatkuvaa. Silti itse ollut 20v määräaikainen.
- Määräaikaisen ja sivutoimisen tuntiopettajan asema on ilmankin koronaan hyvin kaukana virkaopettajien tai pysyvissä työsuhteissa opettavien asemasta. Joissakin oppilaitoksissa tuntiopettajia silti arvostetaan. Yhdenvertaisuuden edistäminen eri opettajien kesken olisi kaikille hyödyllistä esimerkiksi paremman tuntimääräjoustopuolittamisen kautta. Ajattelen, että jonkinlaisten vaikutuskanavien turvaaminen myös tuntiopettajille oppilaitosten sisällä edistäisi kasvatuksen kenttää kokonaisuudessaan.
- Palkkaukseen olisi hyvä laatia viralliset suositukset/ohjeet, joihin opettaja voisi vedota.
- Kurssien suunnittelutyöstä, myös toteutumatta jäävien, pitäisi saada korvaus. Työajan varaamisesta kalenterista kurssia varten pitäisi saada myös joku varalla olo -korvaus. Myös tuntiopettajat ja määräaikaiset tarvitsevat koulutusta ammattitaidon ylläpitämiseen. Työnantaja on velvoitettu kustantamaan sitä työntekijöilleen. Kuka kustantaa sitä pätkätyöläisille?
- Työttömyyskassojen maksukäytännöt eivät ole jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien määräaikaisten opettajien puolella, jotka ovat palkattomalla jokaisena koulun loma-aikana. Esimerkki: Työttömyyskassa katsoo/ katsoi vielä viime vuonna, että jos saan kesäkuussa tililleni lomarahat vuoden aikana tehdystä työstä, niin se tarkoittaa, että olen ollut töissä, vaikka työsuhde ja lukukausi on loppunut jo toukokuussa. Eli ei ansiosidonnaista kesäkuulta. Myöskään Vantaan kaupungin käytännöt, koskien sovittuja, suunniteltuja ja varattavissa olevia kurseja ja kesäopetusta, ovat sellaiset, että niistä ei tehdä erikseen sopimusta tai sopimuksen tekoa venytetään viime hetkille, joten jos ne peruuntuvat, niistä ei saa mitään korvausta. (Tämä sama käytäntö on myös, jos kurssin opettaja sairastuu ja saa lääkärintodistuksen= ei palkkaa.) Eli määräaikaisen opettajan tulot ovat normaalistakin vuosittain hyvin hataralla pohjalla, vaikka kuinka etukäteen puoli vuotta sopisi työstä työnantajan kanssa ja suunnittelisi hyvissä ajoin työnantajalleen kulttuuritarjontaa ja opetusta.

Osa opettajista kiteytti terveisensä ytimekkäästi muutamaan sanaan:

- Ei lomautuksia kenellekään opetuslalla toimivalle.
- Työtä.
- Toivon, että työpaikat voidaan turvata.
- Nyt jos koskaan taiteen perusopetuksella on merkitystä kaikenikäisille.

Korona-ajan poikkeuksellisissa olosuhteissa työnsä tehneet ja parhaansa antaneet opettajat toivoivat, että tämä panostus muistettaisiin ja työnteon resurssit turvattaisiin konkreettisesti:

- Koko opettajakunta on tehnyt valtavasti ylitöitä, jotta opetusta on voitu jatkaa etänä. Taiteen perusopetus tukee lasten ja nuorten henkistä jaksamista ja itsensä ilmaisemista haastavissa ajoissa. Joten valtion olisi hyvä olla mukana talkoissa, jotta taiteen perusopetus voi jatkua normaalisti. HUOM: Opettajat eivät saa mitään korvausta tehdyistä ylityötunneista, joita etäopetuksen käyttöönotto/harjoittelu/ylläpito on vaatinut. Eniten aikaa ovat vienyt teknisten haasteiden selvittäminen, pedagoginen osaaminen on luonnollisesti vahvaa.
- Toivoisin, että hallitus huomioisi tuen tai vastaavan muodossa tuntiopettajien tilanteen ja kouluille muodostuvat ongelmat. Korona-aika on välivaihe, jonka jälkeen luultavimmin nekin harrastajat, jotka nyt joutuvat lopettamaan, palaavat takaisin.
- Toivon, että huomioidaan valmistustuntien määrän kasvavan ja tarve uudistaa opetusmetodiikkaa. Olen kehittänyt kuvataiteen etäopetukseen sopivan opetusmenetelmän ja olen valmis jakamaan kokemusta ja tietoa muille.

Ja lopuksi esitettiin kiitoksia:

- Kiitän hallitusta siitä, että tässä haastavassa tilanteessa myös me opiskelijat, jotka tekevät osa-aikaisena määräaikaisena töitä, on myös huomioitu työttömyystukien jakamisessa.

Yhteenveto

Kyselytutkimuksemme osoittaa selkeästi sen, että koronashokki jakaantuu varsin epätasaisesti opettajakuntaan. Osa tuntiopettajista menetti välittömästi työnsä, osa onnistui sinnittelemään omin avuin etäopetusmetodiikkaan ja osa sai vahvaa tukea omalta oppilaitokseltaan.

Tuntiopettajien virkasuhteisia heikompi asema johtaa siihen, että kriiseissä heistä tulee helposti se ”puskuri”, jolla oppilaitos säätelee omaa taloudellista tilannettaan. Koska tuntiopettajan työsuhde varmistuu vasta sitten, kun riittävä oppilasmäärä on saavutettu, opettajaa voidaan pitää epätietoisuudessa työsuhteensa jatkosta ”kalkkiviivoille asti”. Koronapandemian aiheuttamassa taloudellisessa kriisissä tämä johtaa helposti myös siihen, että tuntiopettaja nähdään yliviivattavana kulueränä. Silloin tuntiopettajien koulutuksellinen pääoma on vaarassa tulla heitetyksi hukkaan. Kuten vuoden 2019 opettajatutkimus osoitti, valta-osa alalla toimivista tuntiopettajista on pätevöitynyt opettamalleen alalle. Tuntiopettajat ovat myös neuvokkaita ongelmanratkaisijoita; he onnistuivat haastavassa siirtymässä lähiopetuksesta etäopetukseen, vaikka useat heistä joutuivat käyttämään omia välineitään, laitteitaan sekä rahaansa etsiessään sopivia opetusvälineitä. Etäopetuksen vaatima palkattoman työn määrä, josta moni virkaopettajakin on raportoinut, on tuntiopettajilla vieläkin suurempi, koska tuntiopettajalle maksetaan vain toteutuneesta opetuksesta, ei yhteydenpidosta oppilaisiin eikä huoltajiin. Useat kyselyymme vastanneista olivat silti halukkaita kehittämään etäopetusmetodeja ja välineitä edelleenkin.

Mutta kuinka tuntiopettajan tässä kriisissä käy? Nähdäänkö hänen työnsä arvo ja ymmärretäänkö sen merkitys? Viime kädessä resurssointi paljastaa arvot; sen, mitä valtiovalta pitää oikeasti tärkeänä.

Jäämme Kuvataideopettajat KUVIS ry:ssä odottamaan mielenkiinnolla, kuinka hallitus vastaa vapaan sivistystyön ja taiteen perusoppilaitosten kenttätyöväen ideoihin ja kuinka tärkeänä se pitää näitä opetusmuotoja. Tiivistelmä opettajien toimenpide-ehdotuksista löytyy seuraavalta sivulta.

Toimenpide-ehdotukset tiivistettyinä:

1. Oppilaitoksille korvamerkittyä rahaa etäopetusohjelmien käyttöönottoon, opettajien koulutukseen sekä työvälineiden hankintaan, jotka annetaan myös jokaisen tuntiopettajan käyttöön. Tuntiopettajille palkkaa koulutukseen osallistumisesta.
2. Voimakas panostus etäopetuksen kehittämiseen. Työttömyysuhan alla oleville tuntiopettajille ensisijainen asema työllistyä hankkeessa, jossa eri koulumuodot ja tietoteknologian tahot tekevät yhteistyötä esimerkiksi OPM:n johdolla.
3. Etäopetuksen erityiskorvaus tuntiopettajille ja oppilaitoksille määräraha sen maksamiseen. Tuntiopettajien työehdoissa ei huomioida opetustunnin ulkopuolista työtä, tämä kompensoisi sen*.
4. Taloudellista tukea ja ohjausta +70-vuotiaille, joille ajantasaisten laitteiden ja ohjelmistojen hankinta saattaa olla kynnyksikysymys ja este opintojen jatkamiselle.
5. Taloudellista tukea perheille taideopetuksen jatkamiseen. Kurssiseteli joko perheille tai oppilaitoksille, jolla tuetaan lasten ja nuorten opintoja ja harrastamista ja estetään opintopolun katkeaminen perheen taloudellisten vaikeuksien vuoksi.
6. Vapaan sivistystyön ja taiteen perusoppilaitosten taloudellisen tilanteen huomioiminen niin, että kevään 2020 opiskelumäärien sijaan tarkasteltaisiin ennen kriisiä olleita opiskelumääriä.
7. Kuvataiteen opetuksen erityispiirteiden huomioiminen siltä osin, että jokainen oppilas tarvitsee kuvataideopetuksen materiaalipaketin aina kun etäopetukseen siirrytään. Tämä on valtava kustannuserä oppilaitoksille. Samanlainen kustannuserä oppilaitoksille syntyy myös, jos turvamääräysten vuoksi oppilaat eivät saa käyttää samoja työvälineitä, vaan jokaisella on oltava omat. Tämä vaatii ehdottomasti oman määrärahasa, jotta oppilaitokset selviävät vastuistaan.

*Kohta kolme on raportin laatijan muotoilu lukuisista tuntiopettajan asemaa parantamaan pyrkivistä ehdotuksista.

Kyselylomakkeen laatija ja raportin kirjoittaja:

Sirpa Kärkkäinen, kuvataideopettaja, Kuvataideopettajat KUVIS ry hallituksen varajäsen

Raportin päiväys: 20.05.2020

Raportin esilukenut ja hyväksynyt:
Kuvataideopettajat KUVIS ry-hallitus